

PM Storregionalt godstransportråd för Stockholm-Mälardalregionen

1. Inledning

Stockholm-Mälardalregionen är med de sju länen Stockholm, Uppsala, Västmanland, Örebro, Sörmland, Östergötland och Gotland, Sveriges största konsumentmarknad, med en omfattande varuproduktion och stora transitflöden av gods. Varutransporterna har ökat under de senaste decennierna, inte minst gällande de långväga lastbilstransporterna och utrikes sjötransporter. I takt med att regionen växer och det internationella utbytet vidgas så ökar även behoven av godstransporter. I dag bor fler än fyra av tio svenskar i Stockholm-Mälardalregionen. Hälften av Sveriges BNP skapas här. Åtta av tio tågresor börjar eller slutar i Stockholm och 60 % av Sveriges godstransporter sker här. Varje år fraktas 150 miljoner ton gods genom regionen.

Mälardalsrådet är samverkansorganisationen för kommunerna och regionerna i Stockholm-Mälardalregionen. Mälardalsrådet driver medlemmarnas frågor för konkreta resultat inom infrastruktur, kompetensförsörjning, innovation, maritim samverkan och internationella jämförelser. En Bättre Sits är Mälardalsrådets transportpolitiska samarbete mellan de sju länen i Stockholm-Mälardalregionen. Inom ramen för En Bättre Sits har länen enats om en gemensam Systemanalys för brister och behov i Stockholm-Mälardalregionens transportinfrastruktur samt en storregional godsstrategi som inbegriper bildandet av ett storregionalt godstransportråd.

Trafikverket ansvarar för landets långsiktiga infrastrukturplanering för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart samt för byggande och drift av statliga vägar och järnvägar. I detta ingår att verka för den nationella godstransportstrategin med effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter. Förutom arbete på nationell nivå i formen av ett nationellt godstransportråd bedrivs även arbetet genom regionala godstransportråd.

Nuläge och utmaningar inom gods

En stark befolkningstillväxt och en växande handel innebär en kraftig ökning av godsflödena och en stor belastning på infrastrukturen och miljön. Att en så stor, därtill växande, del av transporterna sker med lastbilar, ofta i städer med täta miljöer bidrar ytterligare till detta. Dagens transportsystem är vare sig dimensionerat för nuvarande eller för framtida befolkningens mängd och transportbehov. Infrastrukturellt är vägnätet överbelastat i framför allt Stockholmsområdet och förväntas öka med förändrad konsumtion som kräver en ökad tillgänglighet och större samordning medan järnvägen präglas av kapacitets- och kvalitetsbrister i stora delar av regionen. Även sjöfartens möjligheter påverkas av brister i anslutande landtransporter.

Dagens förhållanden är inte förenliga med den politiska ambitionen att öka energieffektiviteten i och minska utsläppen från transportsystemet. Framför allt vägtransporternas omfattning och tillväxt utgör ett hinder i uppfyllandet av målen. De viktigaste parametrarna vid transportköp är fortfarande priset följt av tillförlitlighet och frekvens. Miljöaspekten rankas lägre.

Storregional godsstrategi och vägen mot ett storregionalt godstransportråd

Genom En Bättre Sits Storregional systemanalys har de sju länen i En Bättre Sits-samarbetet åtagit sig att utveckla en storregional godsstrategi. Arbetet har samlat 20 politiska företrädare från de sju En Bättre Sits-länen i en särskild temagrupp. Även Region Gävleborg har deltagit i arbetet. En tjänstemannaberedning med bred representation har varit knuten till gruppen med bland annat deltagande från Trafikverket, akademien och näringslivsföreträdare.

Den storregionala godsstrategin för Stockholm-Mälardalsregionen färdigställdes 2020 och innefattar en utvecklad samverkan och systemsyn på godsområdet, för att förbättra beredskapen för framtida åtgärder i transportsystemet i Stockholm-Mälardalsregionen. Bland annat föreslås bildandet av ett storregionalt godstransportråd med ett ökat ansvar för regionerna i En Bättre Sits-samarbetet.

Utgångspunkten är den storregionala godsstrategin för Stockholm-Mälardalsregionen och Trafikverkets *Färdplan för arbetet med överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och till sjöfart* med Mälardalsrådet som sammankallande i nära samarbete med representanter för Trafikverket centralt, Region Stockholm och Region Öst.

2. Utgångspunkter

Trafikverket och Mälardalsrådet delar samma ambition om effektiva och hållbara transportsystem till nytta för regionens invånare och företag.

Transportstrategi för Sverige

I Trafikverkets uppdrag ingår att verka för regionala godstransportråd. De regionala godstransportråden arbetar för att utveckla och stärka samverkan mellan trafikslagen. De ska fungera som en nära länk regionalt i samarbetet mellan näringsliv och myndigheter. I de regionala godstransportråden finns representanter från branschorganisationer, handelskammare, myndigheter, transportbranschen, enskilda företag och akademien.

Nationella mål som adresserar godstransporter

- Transportpolitiska målen
- Nationell godstransportstrategi
- Nationella klimatmål 2030 resp 2045
- Trafikverkets färdplan för överflytt av gods från väg till järnväg och sjö
- Stöd i Näringslivets behov i uppbyggnaden av logistikkedjor och transportmönster
- Sprida kunskap om befintliga trafikslag och system med öppen data för ökad effektivitet
- Initiera ny forskning och innovationer inom transportområdet och ta del av resultat

En Bättre Sits mål

För att uppnå målen om ett effektivt, hållbart nyttjande av transportsystemet samt utveckling av den regionala, nationella och internationella konkurrenskraften behövs en effektiv godshantering och varuförsörjning i Stockholm-Mälardalsregionen. Transportsystemet måste möjliggöra att godset kan transporteras till låga kostnader för klimatet, samhället och näringslivet. Detta innebär att transportererna måste utföras i tid, till rimliga priser, på ett säkert sätt, utan klimatpåverkan senast 2045 och när så behövs med korta ledtider. Detta kräver såväl nytänkande som beslutsförmåga. En ökad andel gods via sjöfart och ökad kapacitet längs de stora godsstråken genom Stockholm-Mälardalsregionen prioriteras högt, liksom framkomligheten i de regionala distributionsnätverken och kopplingen till citylogistiken i Stockholm och nodstäderna.

3 Syfte

För att förbättra godsflödet i Stockholm-Mälardalsregionen behövs förutsättningar för effektiva och hållbara transporter stärkas, både genom innovationer men även genom olika typer av samverkan. Ett av de viktigaste nationella målen gäller transportsystemets behov att kraftigt minska klimatpåverkan. Regeringen har antagit den nationella godsstrategin där inriktningen och tillhörande insatser ska bidra till att de transportpolitiska målen nås, att näringslivets konkurrenskraft stärks men också främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart.

Vilket översätts i ett övergripande uppdrag för rådet:

- Utveckla och stärka samverkan mellan olika transportlösningar och trafikslag.
- Stärka och utveckla dialogen mellan näringsliv, akademi, myndigheter och politik.
- Skapa insikter för omställning till hållbara lösningar.
- Presentera goda exempel på användning av olika trafikslag och hur de kan bidra till klimatomställningen.
- Identifiera behov och brister som påverkar kort- och långsiktig planering av infrastruktur.

Den Storregionala godsstrategin preciserar genom en åtgärdsplan:

Bildandet av ett storregionalt godstransportråd är en av de bärande aspekterna av den storregionala godsstrategin. 25 av 27 åtgärder hanteras genom inrättandet av ett storregionalt godstransportråd. Det krävs stora ansträngningar för att ställa om systemet i hållbar riktning, med en bättre styrning och samordning av trafikflöden, en ökad andel gods på järnväg och med sjöfart samt en implementering av fossilfria drivmedel.

I En Bättre Sits Systemanalys 2020 finns uttalade mål för bättre godstransporter i regionen:

- Den internationella konkurrenskraften beror på såväl de regionala som de globala kommunikationsmöjligheterna för gods.
- Ett hållbart transportsystem som bland annat kräver utvecklad samhällsplanering och en effektivare användning av transportsystemet.
- Det krävs en effektiv kombitrafik med fungerande anslutningar för att långväga godstransporter ska kunna överföras från väg till järnväg och sjöfart.
- Utveckling av transportsystemet behöver ske utifrån avvägningar om bland annat vad som är effektivt för regionen ur ett helhetsperspektiv.
- Terminaler för omlastning av gods nära tätorter ansluts till järnvägen för att minska den tunga trafiken i tätbefolkade områden.

4. Innehåll

Det storregionala godstransportrådet riktar sig till ett stort antal intressenter och inriktningsområden. För det fortsatta arbetet är det centralt med en tydlig inriktning och avgränsning utifrån Trafikverkets och En Bättre Sits prioriterade områden.

För att kunna öka den egna och andras kunskap om sjöfart, järnväg och intermodala transporter behövs en fördjupad och bredare dialog mellan aktörerna i transportkedjor. Det gäller inte minst dialogen med varuägare och rederier, med vilka en mer systematisk samverkan saknas. Fördjupade och breddade samverkansformer kan ge en djupare förståelse för näringslivets förutsättningar. Det kan samtidigt fungera som en informationskanal för att öka transportköparnas kunskap om intermodala transporter. Med en djupare och mer kontinuerlig samverkan kan överflyttningsfrågan dessutom bevakas och hållas aktuell över tid. Nuvarande fokus på svårigheter och hinder behöver brytas.

En aktivitetslista initialt

- Samordna och genomför ett storregionalt godstransportråd i enlighet med Mälardalsrådets och Trafikverkets intentioner.
- Tydliggör syfte, mål och inriktning för godstransportrådet.
- Ta fram budskapsplattform utifrån utgångspunkter och mål med rådets verksamhet.

- Ta initiativ till återkommande branschöverskridande dialoger med aktörerna i transportkedjan i mindre grupperingar med särskilt fokus på ex vis överflyttning, i syfte att dela kunskap och stimulera till nya transportupplägg på järnväg och med fartyg.

Åtgärder i den storregionala godsstrategin

I den storregionala godsstrategin som togs fram genom En Bättre Sits-samarbetet har regionerna kommit överens om 4 övergripande prioriteringar, vilka är:

- Samverkan för en ledande internationell logistikregionen, där Stockholm-Mälardalsregionen behöver utveckla och stärka sin roll som nod i det internationella godstransportsystemet men också att innovationskraften i regionen kring gods och logistik stärks.
- Effektiv och hållbar struktur med noder och länkar, där den storregionala samverkan bör användas som verktyg för att bibehålla och utveckla robusta regionala, nationella och internationella stråk med kapacitet och kvalitet med en effektiv struktur med noder samt goda förutsättningar för intermodalitet.
- Minskad miljö- och klimatpåverkan, då godstransporters klimatpåverkan är stor och bedöms öka kraftigt, framför allt på vägtransporter. För att få till stånd hållbara godstransporter krävs omställning till fossilfria och energieffektiva transporter, utveckling av och introduktion av ny teknik och fossilfria alternativ men också öka andelen transporter till järnväg och sjöfart. Politik för detta måste utformas på internationell och nationell i samarbete med näringslivet, men den lokala och regionala nivån har en viktig roll i detta genom att aktivt möjliggöra, samordna och driva på omställningen.
- Transporter i både stad och land, då det är av stor vikt att gods kan ta sig till och från produktion och konsumtion på ett effektivt och hållbart sätt. I större tätorter som påverkas av godstransporter med miljöproblem och stor konkurrens om marken som måste hanteras, men också på landsbygden där tillgängligheten och bärighet med varudistribution och avfallshantering som måste fungera på ett hållbart sätt även i regionens mer glesbefolkade delar. Detta hanteras främst på kommunal och regional nivå, men storregionala samverkan kan vara ett sätt att samordna bland lokala regelverk, vara stöd för utveckling genom att sprida goda exempel eller utveckla gemensamma projekt.

5. Organisation

Det storregionala godstransportrådet vilar på samarbetet mellan Trafikverket och Mälardalsrådet. Rådet samlar näringsliv, akademi och politik till en arena där alla deltar på lika villkor. Varje deltagande part står för den egna arbetsinsatsen samt eventuella reskostnader i arbetet med det storregionala godstransportrådet samt i dess arbets- och referensgrupper. Mälardalsrådet står för kostnaden av processledning och kommunikation. Mälardalsrådet och Trafikverket delar på möteskostnaderna. I de fall då utredningskostnader kan uppkomma tar godstransportrådet beslut om hur kostnaderna ska fördelas. Varje part förankrar sitt deltagande i det storregionala godstransportrådet med sin huvudman.

Det storregionala godstransportrådet

Godstransportrådet utgör styrgrupp för arbetet och leds av ordföranden i Mälardalsrådets En Bättre Sits-samarbete (EBS Lilla Gruppen). Vice ordförande är Trafikverkets regiondirektör för antingen region Stockholm eller region Öst. I godstransportrådet ingår en förtroendevald representant från varje län i Mälardalsrådets En Bättre Sits-samarbete som kan vara en regional eller kommunal företrädare. I godstransportrådet deltar även trafikborgarrådet i Stockholms stad.

För att värna den internationella kopplingen till det europeiska transportnätet (TEN-T) deltar en europaparlamentariker i det storregionala godstransportrådet. Näringslivet representeras med ett brett urval avseende basnäring, logistik och handel, från såväl större företag som näringslivs- och branschorganisationer. Från akademien deltar två personer med transportinriktning. Även det nationella godstransportrådets kansli bjuds in att delta i möten. Godstransportrådet sammanträder två gånger per år.

Politiska grupper

Det storregionala godstransportrådet återrapporerar till Mälardalsrådets En Bättre Sits Lilla Gruppen samt till Trafikverket där så är aktuellt. En Bättre Sits Lilla Gruppen ansvarar för att driva det storregionala godstransportrådets förslag till policyförändringar om sådana utkristalliseras i godstransportrådets arbete. Mälardalsrådets styrelse är formell uppdragsgivare och avsändare för sådana policyförändringar och remissvar.

Beredningsgruppen

Underlagen till det storregionala godstransportrådet bereds i en kontinuerlig process genom godsberedningsgruppen. I beredningsgruppen kan ingå infrastrukturstrategier eller motsvarande från de deltagande regionerna samt tjänstepersoner för Trafikverkets region Öst och Stockholm, kommuner, branschorganisationer, akademi och näringslivsföreträdare. Beredningsgruppen består av personer med en operativ roll som har möjlighet och mandat från sin huvudman att avsätta tid för löpande beredningsarbete. Beredningsgruppen sammanträder regelbundet, omkring fyra gånger per år. Arbetet processleds av Mälardalsrådets kansli på uppdrag av Mälardalsrådets styrelse.

Referensgruppen

För återkommande avstämningar och kompetensutveckling finns en bredare referensgrupp med representanter för kommuner, enskilda företag, akademien m.fl. Referensgruppen sammanträder minst en gång per år. I övrigt sker löpande avstämningar. En bred representation med många skilda perspektiv från branscher, näringar, offentliga parter m.m. är avgörande för både kunskapsinhämtning, fördjupad diskussion samt för att föra vidare godstransportrådets ställningstaganden.

6. Tidsplan och process

Arbetet i det storregionala godstransportrådet sker i en kontinuerlig process. Den mer detaljerade aktivitetsplanen fastställs årligen av Godstransportrådet. Samtliga deltagande aktörer kallas till en årlig godstransportdag där aktuella frågeställningar diskuteras.